

FRI-2G.307-1-ERI-05

VOCATIONAL HIGH SCHOOL IN RIVER SHIPBUILDING AND NAVIGATION - A UNIQUE SCHOOL IN RUSE⁵

Assoc. Prof. Iliana Petkova, PhD

Faculty of Pedagogy,

Sofia University "St. Kliment Ohridski"

Tel.: 0898-747-727

E-mail: i.petkova@fp.uni-sofia.bg

Abstract: The article describes the history, present and future of the Vocational High School for River Shipbuilding and Navigation in the city of Ruse. The material is the result of work on the project "Unique vocational schools in Bulgaria". The vocational high school is one of the 41 unique vocational high schools that were visited. The results of the work in the archive - Ruse and the interview with the director are presented. Eng. Ivelina Georgieva.

Keywords: vocational education, vocational school of river shipbuilding and navigation.

ВЪВЕДЕНИЕ

При осъществяващите се с бързи темпове промени в образованието, професионалното не винаги попада във фокуса. То остава сякаш встрани или трансформациите в него се правят post-factum като последица от извършените вече реформи в системата. Това се доказва и от прегледа на нормативната уредба. В началото на демократичните промени през 1991г. в България беше приет Закон за народната просвета (ЗНП), който уреждаше устройството, функциите и управленската система. Едва през 1999 г. беше приет Закона за професионално образование и обучение (ЗПОО). През 2016 г. ЗНП беше заменен от Закона за предучилищно и училищно образование. В ЗПОО само се правят изменения и допълнения, които до момента са 38. В същото време професионалните училища са твърде специфични. От една страна това е резултат от факта, че в тях се подготвят кадри за 17 професионални направления. От друга, поради това, че едни са под ръководството на МОН, други на Министерството на култура, а трети на Министерството на младежта и спорта. Всичко това прави професионалното ни образование уникално като същност, организация, управление и реализация.

ИЗЛОЖЕНИЕ

През 2022 г. беше разработен проект със заглавие „Уникалните професионални училища в България“, който е финансиран целево от средствата за научно-изследователска дейност на СУ „Св. Климент Охридски“. Основната цел на проекта беше да се установят и посетят професионалните училища – единствени по своя характер, да се изследва тяхната история, настояща и бъдеща.

Кои професионални училища обаче могат да се определят като уникални?

При направена справка в електронното издание на Тълковния речник се установи, че прилагателното „уникален“ има две значения „1. Който е единствен, неповторим. Уникална находка. 2. Прен. Който е оригинален, странен.“ Като синоними се посочват: „единствен по рода си, неповторим, забележителен, изключителен, необикновен“ (Онлайн Речник на българския език). Думата има латински произход (unicus). Тази дума навлиза през XVII в. във френския език (unique), а впоследствие в английския и другите езици. Почти във всички тях думата има един и същ смисъл на единствен, неповторим.

⁵ Докладът е представен на конференция на Русенския университет на 27 октомври 2023 г. в секция Образование – изследвания и иновации с оригинално заглавие на български език: ПРОФЕСИОНАЛНАТА ГИМНАЗИЯ ПО РЕЧНО КОРАБОСТРОЕНЕ И КОРАБОПЛАВАНЕ – ЕДНО УНИКАЛНО РУСЕНСКО УЧИЛИЩЕ.

Предизвикателство пред екипа беше формулирането на критериите и показателите за уникалност. Като такива бяха определени три групи критерии. Към първия, нормативен, критерий като показатели ползвахме ежегодно актуализиращите се списъци на: 1) защитените от държавата специалности от професии и 2) на актуализиран списък със специалности от професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда (Постановление № 13 от 21 януари 2021 г. за учебната 2021/2022 година и Постановление № 13 от 10 февруари 2022 г. за учебната 2022-2023 г.), и 3) списък на STEM професиите и профили (Писмо на МОН № 9105-422/ 10.12.2020 г.) Следващият критерий е съдържателен и тук са включени три показателя. Първият е в колко броя професионални гимназии се предлага обучение по дадената специалност и вторият показател - в колко специалности подготовката по професия се е осъществявала или да се осъществява и в момента в дуална форма на обучение? Последният критерий – историческият е също важен, защото корените, традициите, които има едно училище са тези, които създават духа в него. Една част от тези училища бяха обект на изследване през 2016 г. по друг проект „Столетниците или най-старите професионални училища в България – минало, настояще и бъдеще) Други професионални гимназии са „родени“ от обединението с друго професионално училище, но и до днес се стремят да запазят и да развият професионалните направления, които лежат в основата им.

По данни на Националния статистически институт към 26.04.2023 г. професионалните училища по вид за уч. 2022-2023 г. са общо 419 на брой, от които:

- Училищата по изкуства – 21;
- Спортните училища – 25;
- Професионалните гимназии – 351;
- Професионални колежи с прием след средно образование – 22.

От тях 28 са частни. Акцент беше поставен само върху професионалните гимназии поради спецификата в подготовката и организацията на учебния процес в училищата по изкуства и спортните училища. Тъй като се изследваше подготовката само на учениците от 8 до 12 клас във фокуса на изследването не попаднаха и професионалните колежи.

Проучени бяха официалните сайтове на 352 професионални училища. На базата на определените критерии и показатели се обособиха 41 училища от всички 17 професионални направления.

Професионалната гимназия по речно корабостроене и корабоплаване (ПГРКК), гр. Русе беше една от тези, които отговори на голям брой от критериите. Училището предлага подготовка в 2 области на образование: 1) 52 Техника в 2 професионални направления 522 – Електротехника и енергетика и 525 - Моторни превозни средства, кораби и въздухоплавателни средства и 2) 84 - Транспорт – с две специалности Корабоводене- речно и Логистика на товари и услуги. То беше определено като уникално, защото е:

- единствено в страната, което дава подготовка по професии, свързано с речното корабостроене и корабоплаване;
- с 4 защитени специалисти - Електрообзавеждане на кораби, Локомотиви и вагони, Корабни машини и механизми, Корабоводене- речно
- с 3 професии от списъка на специалности по професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда за учебната 2023/2024 година - Корабен монтьор, Корабостроителен техник и Логистика на товари и услуги.
- с 3 STEM специалности – Електрообзавеждане на кораби, Локомотиви и вагони, Корабостроене
- с 2 специалности в дуална система на обучение -Локомотиви и вагони и Спедиция, транспортна и складова логистика. Чрез участие по проекта „Подкрепа за дуалната система на обучение“ е закупен виртуален симулатор при съвместно сътрудничество с Техническият университет в гр. Варна.
- с 61 години история.

Другото уникално за това училище, извън заложените критерии е, че наред с дипломата за средно образование и свидетелството за степен на професионална квалификация учениците получават и Сертификат, съгласно конвенционалните изисквания на Наредба № 6 от 17 юни 2021 г. за Компетентност на морските лица в Република България. В нея са разписани:

- минималните изисквания „за компетентност на морските лица, свързани с видовете правоспособности и длъжностите, които могат да се заемат с тези правоспособности, за придобиване на правоспособност, поддържане на квалификацията, специалната и допълнителната подготовка, условията и реда за освидетелстване и регистрация на морските лица с цел повишаване безопасността и здравето при работа, опазването на морската и речната среда и имущество на море и река“ (Наредба № 6 от 17 юни 2021 г. за Компетентност на морските лица в Република България, 2021, чл.1) и

- националните стандарти „към учебните заведения и центровете за професионална квалификация, извършващи подготовка и обучение по морски и речни специалности, за достигане на нормите за подготовка и компетентност на морските лица, по отношение на учебните програми, наличието и прилагането на система за управление на качеството на учебния процес, материалната база, квалификацията на преподавателите, инструкторите и оценителите и учебната практика“ (пак там, чл.2) и към корабоприитежателите (пак там, чл.3).

В тази наредба са посочени също условията, при които дадено лице придобива правоспособност, начинът на подготовка и реализация на учебно-производствената практика, изискванията към материално-техническата база на морските и речни учебни заведения и центрове, както и реда за провеждане на изпити. Такива сертификати получават учениците, които завършват специалностите "Речно корабоводене", „Електрообзавеждане на кораби“ и „Корабни машини и механизми“.

Забележителна е и историята на училището.

В архивите на гр. Русе намираме информация, че „С разпореждане на Министерски съвет № 1452 от 26 август 1962 г. в Русе е открит Техникум по речно корабостроене и корабоплаване с отдел двугодишно Професионално-техническо училище по корабостроене. Откриването на техникума е наложено и от бързите темпове на развитие на Дунавското речно корабоплаване и развитието на плавателния парк на Параходство Българско речно плаване, Дунавски дренажен флот, и др. Учебното заведение разрешава нуждата от добре подготвени кадри за предприятията и за развитието на корабостроенето и корабоплаването в перспектива. Поради липса на материална база учебните занятия са водени в Техникума по механотехника и в Техникума по зърносъхранение. На 23 май 1969 г. е открита новата училищна сграда и училището се нарича Техникум по речно корабостроене и корабоплаване „Антон Иванов“ – Русе. Директор на техникума е инж. Цанко Стайков Цаков.“ (Професионално техническо училище по корабостроене, ДА, фонд 759).

Училището е предлагало на учениците възможности за включване и в различни форми на извънкласна работа, по онова време наричани кръжоци. Отново в архивите намираме информация, че „През периода 1971-1977 г. в Техникума се активизира дейността на Клуба за техническо и научно творчество на младежта (ТНТМ), особено в областта на корабостроенето. Експонат катамаран, задвижван с жабешки крак, представен на Световното изложение ЕКСПО-72 в Осака през 1972 г. е награден със сребърен медал (без да е даден златен). През 1974 г. Техникумът е награден от Министерство на народната просвета с диплом за II-ро място. Учениците участват със свои разработки в национални изложби и изложения на ТНТМ в Пловдив и печелят 5 златни значки. Голяма част от тях (30%) продължават образованието си в граждански и военни висши учебни заведения.“ (ДА, фонд 758).

През периода 1978-1982 г. в Техникума се отделя специално внимание и на възпитателната работа като в него функционират също - Клуб "Съвременник", Клуб за естетическо възпитание, Комсомолски доброволен отряд "Спартак".

„През периода 1982-1987 г. в Техникума се подготвят специалисти основно за дунавското речно корабостроене и корабоплаване. Приемат се ученици с четиригодишен курс на обучение по специалностите корабостроене, корабоводене и механици и с тригодишно обучение – по специалности корабостроене, монтьор на корабни машини и механизми и заварчик. За специалността корабостроене практиката се провежда в Корабостроителния и кораборемонтен завод “И. Димитров”. През 1985/1986 учебна година от курсистите е построена яхтата “Бяла звезда”. С нея са осъществени плавания до Видин и Силистра, а екипажът е съставен изцяло от ученици. В Техникума е открита компютърна зала, а Клубът за техническо и научно творчество на младежта работи в тясно сътрудничество с Институтите по корабостроене и Воден транспорт в Русе. На прегледа за техническо творчество са удостоени със златна значка.“ (Държавен архив, Русе, фонд -757) Под ръководството на дългогодишния директор инж. Иван Русев Янков е създаден музей, в който се съхраняват и онагледяват връзките с базовите предприятия, обществеността, подчертават се постиженията на преподавателите и учениците в класната и извънкласната дейност.

Неговите възпитаници работят в Корабостроителния и кораборемонтен завод “И. Димитров”, в Параходство “Българско речно плаване”, в Дунавски драгажен флот и др.

В годините след демократичните промени „Съгласно Заповед № 3218/22 ноем. 1991 г. на Общински съвет – Русе Техникумът за речно корабостроене и корабоплаване “Антон Иванов” – Русе се преименува на Техникум за речно корабостроене и корабоплаване. В него продължава да се обучават ученици в 4-годишен курс по специалностите: корабостроене, корабоводене и механици и в 3-годишен курс по специалностите: монтьор, заварчик и корабостроител. Тук се извършва подготовка на специалисти за нуждите на Параходство “Българско речно плаване”, Пристанищно управление, Дунавски драгажен флот, Управление за поддържане на плавателния път и проучване на р. Дунав и др. Практиката на учениците се провежда в Корабостроителния и кораборемонтен завод и Дунавски драгажен флот под ръководството на специалисти и в работилниците на училището. Директор още е инж. Иван Янков.“(Държавен архив, Русе, фонд 757)

Отново в архивите е посочено, че „Обучението в Техникум за речно корабостроене и корабоплаване през периода 1992-1997 г. се осъществява по единни изисквания и критерии, въз основа на учебни планове, програми, наредби и нормативи, утвърдени от Министерството на образованието, науката и технологиите. Учениците от 4-годишния курс изучават следните специалности: електрообзавеждане на кораба, речно корабостроене, корабоводене, експлоатация на пристанищата и флота, ремонт на корабни машини и механизми и корабни машини и механизми. В Средното професионално-техническо училище, което е с 3-годишен обучителен курс се усвояват професиите моряк-моторист, монтьор на машинни апарати, уреди и съоръжения по производство на машинна техника и корабни машини и съоръжения. Обновени и обзаведени са кабинети по корабни двигатели с вътрешно горене, корабоводене, фонетика, чуждоезиково обучение, компютри и др. От 1996/1997 учебна година учебната практика на специалност “Корабни машини и механизми” се провежда в новоизградени работилници в сградата на техникума. Лятната производствена практика се провежда на корабите, собственост на Параходство “Българско речно плаване”, Пристанищен комплекс, Дунавски драгажен флот, Управление за проучване и поддържане на р. Дунав. От 14 юни 1993 г. се обособява самостоятелно счетоводство в Техникума, а от 1 ян. 1994 г. финансиращ орган е Министерството на науката и образованието. Директори са били инж. Анелия Кръстева – от 1 септ. 1993 до 23 окт. 1995 г. и инж. Тереза Тороманова – от 1 ноем. 1995 г.“(ДА- Русе, фонд 757)

Сега училището се ръководи от инж. Ивелина Георгиева. В проведено интервю тя сподели, че към училището е имало изградени кораборемонтни работилници, в които са се обучавали ученици над 15 специалности. Сега в професионалната гимназия „се учат внуците на онези момичета и момчета, които в първите години са пишели историята на училището. Учениците провеждат своята практика не само в Русе, но и в Силистра, Тутракан, Видин. Ученици имаме буквално от цяла България – Козлодуй, Видин, Свищов, Оряхово, Ахтопол,

Благоевград. В момента имаме ученик от Севлиево. Той е състезател, идва в Русе на състезание, вижда сградата на училището и казва „Аз искам да стана капитан“.

Практиката е една неизменна част от обучението и подготовката на учениците. По проект „Ученически практики“, който в началото стартира през Министерството на регионалното развитие, ПГРКК е работило и продължава да работи в партньорство с Агенцията за проучване и поддържане на река Дунав. Учениците провеждат практика „и в тежките зимни условия, извършват се ремонтни дейности и поддръжка на плавателни съдове, намиращи се в изградения зимовник за кораби“ (от интервюто). Днес много от учениците продължават своя професионален път по придобитата от тях специалност, но има и такива които следват Педагогика, Социални дейности, Мениджмънт, във Висшето Военно морско училище „Никола Вапцаров“, гр. Варна. дори и НАТФИЗ .Клубовете за извънкласна работа отговарят на интересите и развиват креативността на неговите възпитаници. Клуб „Млад фотограф“ ежегодно участва с изложби на различни състезания и носи награди от там. Клуб „Млад журналист“ всяка година издава електронен вестник на училището. Училището си партнира с професионални гимназии по поречието на р. Дунав със сходни специалности.

Отличителен белег на училището са уникалните униформи- белите холандки. До 1989 г. това е била униформата на училището и тя се е носела всекидневно. През 2016 години е реализиран съвместен проект със сдружение на офицерите и сержантите от запаса и резерва. По тяхно предложение се създава военен дунавски отряд към училището. По този проект са ушити холандки с емблемата на Дунавската флотилия, осветено е знаме на отряда и ежегодно той участва в общоградски събития. Ученици от ПГРКК са представители и в общинския гвардейски отряд.

С гордост директорката сподели, че ПГРКК е първото училище, сертифицирано по ISO. Учебни планове и програми се съгласуват с Изпълнителна агенция „Морска администрация“ и учебното съдържание трябва да съответства на Наредба №6 за компетентностите на морските лица в Република България. Всеки един документ, който издаваме, се валидира от морска администрация. Свидетелството, което се издава при нас, важи за вътрешните водни пътища на цяла Европа – не само за реките, но и за плавателните канали.“

През очите на директора бъдещето на училището е свързано с нови специалности, с добра подготовка на учениците при по-тясно сътрудничество с фирмите и агенциите. Развитието на училището е свързано с развитието на речното корабостроене и корабостроене и то не само в Русе, а във всички градове по поречието.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Професионалната гимназия по речно корабостроене и корабоплаване е уникално училище. Неговото минало и настояще показва самоотвержеността на учителския колектив, стремежът му към високо качество на обучението и гордост от това, че преподават в него. Днес то разполага с добра материална база и най-важното подкрепата на агенции и фирми, в които голяма част от работещите са бивши възпитаници на гимназията. Отдадеността на речното корабоплаване и корабостроене ги прави единни и силни в отстояване на позиции и в очертаване бъдещето на отрасъла и училището.

REFERENCES

Online Dictionary of the Bulgarian language Accessed on 16.07.2023 (*Оригинално заглавие* - Онлайн Речник на българския език - <http://www.onlinerechnik.com/>, посетен 16.07.2023)

Official site of PGRKK Официален сайт на ПГРКК - <https://www.pgrkk-ruse-bg.net>

Regulation No. 6 of June 17, 2021 on Competence of seafarers in the Republic of Bulgaria State Gazette, no. 54, from 2021 (*Оригинално заглавие Наредба № 6 от 17 юни 2021 г. за Компетентност на морските лица в Република България, ДВ, бр. 54, от 2021 г.*)

Secondary Vocational-Technical School of Shipbuilding - Ruse (1964-1970), State Archives, fund 758, inventory - 1, Arch. Units – 8 (*Оригинален източник - Средно професионално-*

техническо училище по корабостроене – Русе (1964-1970), Държавен архив, фонд 758, инвентарен опис – 1, Арх. Единици - 8)

Technical School of River Shipbuilding and Navigation "Anton Ivanov" (1962-1991), State Archives, city of Ruse, fund number 757, Inventory - 6, arch. unit – 178 (**Оригинален източник** *Техникум по речно корабостроене и корабоплаване "Антон Иванов" (1962-1991), Държавен архив, гр. Русе, № на фонд 757, Инвентарен опис – 6, арх. единица – 178)*)

Vocational Technical School of Shipbuilding (1960-1970), State Archives - Ruse, Fund No. 759, Inventory – 1, Arch. Unit – 4 of 14 (**Оригинален източник** - *Професионално техническо училище по корабостроене (1962-1970), Държавен архив, гр. Русе, Фонд 759, Инвентарен опис – 1, арх. единица – 4 от 14)*)